

Universal Declaration of Human Rights - Ditammari

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Oniti ba we a kpenniti kutenku yandú

Yetanfɔtɛ yie yie mɛ

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú dɛɛ tɛ kɛ sɔkɛsɔkɛ yi bo kɛ kutenku naati tipiiiti timɔũ, dɛ tú omɔũ yi ɔo nkɛ dɪ otɔu muwɛrimu ŋo kpɛɛ yĩnkɛ,

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú isɔkɛ ʒʒ nyo di pɛitɛ koo mɔũ wee wɛntɛ kɛ ndo bɛɛ itɛ koo wuu, kɛ yɛ ti bo yĩmɛ kɛ nkari kɛ dɛ tinaati kɛ ti naa tidɔti, kɛ ba ndɛ ti mɛ mba yo mɛsemɛ, oniti ti dɛ ŋmanti, dɛɛ tú ketɛ,

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú oniti nɛ oniti ŋmɛ, ti tũ mbo ndɛ mu titɔbɛ, ocĩiri ndɛ okperi ko okperi dɛ ocĩiri, kɛ yɛ dɛmɔsikaandɛ kɔ ndɛ cooti yĩnkɛ,

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú initi wuo nyimɔu ɔo kɛnkàri kɛ naati keyɛ itɔbɛ kpɛi,

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú initi wuo kutenku yandú dɛnɛni dɪpatri kɛparku dɪ myɛɛkɛ nɛ oniti ba we, kó dɪyɛtri kɛ tú oniti pokua oniti dɔua, ɔmɔũ yi cãã nɛɛ otɔu; kɛ dɛɛ tɛ kɛ iwuo nyimɔũ ɔo nkɛwɛnnɛ kɛ mpĩ kɛbeu nɛ dɛ bo naatimɛ tipiiiti timɔũ,

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú yɛhɛkɛ yɛ mɔũ yɛ kari kɛwɛnnɛ mu kutenku yandú ko dɪtĩnni kɔbɛ ketú ti ɔo kɛ ndɛ mɛnkɛ weti dɛɛ cɛnkɛ tukunɛ oniti kó mufommu nɛ o borimɛ,

Ti ɔo kɛnyɛ kɛ tú ti bo wɛnnɛ mɛ dinnu maɔɪmaa dɛɛ tukunɛ oniti kó mufommu byɛɛkɛ dɛɛ bo nte kɛ ti baa yetɛ kucɛ,

Iwuo nyimɔũ kó dɪtinni dɪɔyɛɛɛ piɛɛku kɛ heu ketú

Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yanda tu:

Iboti imɔũ nɛ itensaakɛ imɔũ ɔo nkɛwɛnnɛ dɪnuu kɛpĩ ndɪpatri dɪi ko tinaanti nɛ i yɛmmɛ kɛpã itɔbɛ ityɛ ndɛ yĩnkɛ kɛ nyɛ dɛɛ túmɛ oniti ko mufommu yɛhɛkɛ yɛmɔũ dɔwɛmɛ; oniti ba we, a cɛnkɛ bo dɪl hɛi, a ɔo nkɛ ti nyɛ kɛ ti kpenni.

Ɖitanfɔtri 1

Oniti ti pɛi ndɛ omɔũ yi kpaatri otɔu, kɛ yɛ oniti ba we, o yi ɔo nɛ fɛhɔfɛ; o mɔkɛmu mɛcii kɛhã mɛyɛmmɛ. Ti tú nɛ ɔo kɛnyari ti tɔbɛ mbɛ kɛ yie mii ba nkɔu ko otɔu ɔau.

Ɖitanfɔtri 2

Oniti ba we: oniti sɔua, o pɛia oniti sɔua, oniti pokua, a cɛnkɛ tú wee boti, a feu tɛkotɛ dɪbɔ ndaa, a dɔu nkuyie mmaku botinkua nkua, a tũ ŋwee pɛɔitɪk boti cɛn kaa, a kari kɛ yũmpuraa, a ɔo nɛɔdawanfɛ nɛɛa, a tú kuhɔuku nkua, dɛ yi ɔo ŋomɔũ bo ɔa ciitɛ a kpɛɛ yĩnkɛ.

Kɛ wɛtikɛ, ba kaa hɛi túdɪ kɛ domɛ, omɔũ yi ɔo kɛ nda kɔɔnnɛ kɛ ŋmanti o bo ɔa byɛɛti a yiɛnni mɛɛ kpɛi noyɛ nyoo cyɛɛ.

Ɖitanfɔtri 3

Oniti ba we, a niti tɔu yi ɔo nke ɔaa kakii ke ɣmanti o bo ɔa tanneme kufɔtitenniku.

Ditanfɔtri 4

Omoũ yi ɔo nkeɔɔ otɔu kuɔaaku ke ɣo senni; oniti me nyi moke muwɛrimu o bo fiteme otɔu koo naa nku ɔaaku.

Ditanfɔtri 5

Omoũ yi ɔo mbe ɣo ɔuku sɔntike fepaãpyefe tɛme, ɣo me nyi ɔo nke nfeuri kukpetinkú kɔmme ke cɪrme.

Ditanfɔtri 6

Oniti, a cɛnke bo kee byeeke a ɔo kenyɛ ɔee ci ne ɔee yi ci koomoũ ba ɔa soute.

Ditanfɔtri 7

ɔikotinuú tú timoũ kó kuɔɔpiku nku. Okoti, ɔebire, onitidou onitipoku, okpaati, ociiri kuhɔuku, ba wuo, ɔikotinuú ɔii o kãnke.

Ditanfɔtri 8

Koomoũ sente ɔikotinuú ke ɔaa wɛnte, a baa yĩ hũti hũti; a bo o tɔ tibeenti nti ke ɔe kó tinaantii ke nkú.

Ditanfɔtri 9

Be baa na ke sɔnte kepĩ ɣomɔu ko o kpetine yoo ko o ɔenne ɔiheĩ.

Ditanfɔtri 10

Oniti ba we, ke be ɔaa yu tibeenti yoo be ɔa pĩ nne timati, ɔibeentĩnni kɔbe ɔo nke ɔaa bekemu ke ya ɔeɔomme ke ne na ke tikwuɔ.

Ditanfɔtri 11

1. Ke be tú omoũ caare ke mu nyi o bekenne keya ke mommwɔɔ ɣme yoo siyaabisi nsi o tu mmu yi yɛ timati tibeenti ti bo tibatɛ.

2. Oniti kaa caare ɔemare ke sɔ nke ɔikotinnu kó ɔipatri yi tú ɔe ci, a yi ɔo nketa ɔitou; ke ɔe me mbaa sɔ mbe ɔo nkeyetoo keywɔɔ ɣa to ɔeyĩnke be ɔoke baa tɔntɛ.

Ditanfɔtri 12

Omoũ yi ɔo nketa we yi te tiinaan ti myeɛke, keyɛ, ɔe ɔɔ me nyĩ kaa wɛnte otɔu ke ɔe yaa naa nne ɔikpanni. ɔikotipatri me nnaa mmu kekpa nɔeyĩnke ke ɔe you.

Ditanfɔtri 13

1. Oniti ba we, a bo na keyite ke ncenti a yemme ɔome kaa pɛensiri ɔii hei a kàri.

2. Kaa me nyite kekɔte kee byeeke, ba ɔiihei kece, nkeɔee a bo na kekonnimu ɣa cyee, a ɔo ɔiimɔnni.

Ditanfɔtri 14

1. Ke be daa do meyei ke daa harine ba a yi mɔke dɔfɔtɔɔ a bo na keyite kekote kesore a me ndo diihe; de ko diihe kobe me nyi do nke daa beti.

2. Be me ne yi ye kaa yeke ke be da kwuo nne tipiiti timo, be nda wuo kaa doori a dome.

Ditanfɔtri 15

1. Fɔ oniti, a ba nfou ke bo ke yi ye a boti tuku.

2. Omo yi do nke yetene sɔntike notu o ko kuboti tuku; ke weeme nne do ne omaa o bo namu ke naanne kuboti teku.

Ditanfɔtri 16

1. Oniti, kaa cenke baa nkedee, a bo na kepwoke yoo a yenke a me ndowe ke di hanne tacyeete. Oniti ne o puku, omo yi do kensei otu fenonfe ke nkemmune di bo yate diiyie ke nsa ke diborime yi maa.

2. Onitidu ne oniti puku ke be ti nake ti kwuo otu mo tenke yi do ke nko ke firi becwooke kefi ke de fi.

3. Ne yaaro tacyeete tee baa koti ke tacyeete yi bo kunaamunku yi bo kuboti me nyi bo.

Ditanfɔtri 17

1. Oniti ba we, a bo amma ndaa, di sumaa, omo yi do nke nkonnne otu o kpere yinke.

2. Omo yi do nke sɔnte kefeete otu kpere ne muwɛrmu.

Ditanfɔtri 18

Oniti ba we, omo yi do nke nda konnne a yemme me nati kpei; omo ba nda konnne a dumme kuu nyeinku yoo a feume muu ntentaa yoo a yi dumme kuyie maku ame nyi feume mutaã mamu kpei kaa do ketike, a bo youmu kuyienqummu maku ko meborime ke twote meteme; a bo amaa ndaa, di sumaa, dikɔmbɔɔti yi do nke ndwo di bo ndumme dikɔ kuyie didoku yoo di ndaku mekwuo ndi bɔke kepaã nsikoo becirbe, ke haa dokɔ yebaa nke twonko itye ndibi, ba oniti kaa bo ke byeake.

Ditanfɔtri 19

Ba we, kaa yemme hati a bo na ke ti beimmu omo me mba na ke daa kokene tiyinke; ba we, a bo na kebeke a do ti na ninte ke byeake, ke ti two na me ndowe ne a ninte tii naanti ko kuboti.

Ditanfɔtri 20

1. Oniti ba we, a bo namu kewenne ketiinne a kobe a me ndobe ke di nake di kpeti; a bo namu ke mbo ditinni a me ndori myeake, dindi yemme cenke ba na tiyeiti, di cenke ba ndori meyei.

2. Omo yi do nke tanne otu ditin ni mari myeake ne muwɛrimu koo yemme yi dido.

Ditanfɔtri 21

1. Oniti ba we, a do nke ndakemu a hei ko mufommu byeake ko tinaanti ba kaa yi ha ditinni dii to kutenku dimyeake; a do ke ntee n nemo be pi nne dimo di ko diyetri.

2. Ba we, a bo namu, ke nsa kaa kobe cenke daa deite, kempɔ na hei bo ncenti mee boti ke de nsie mutɔmmu yinke.

3. Bekpaatibe dɔ ke nɔɔɔɔ siheikembii dɔ mee borime dɔheɛ myeeke; yepate yee tu nɔ nke nii cwɔ weti weti ba bɔkebɔke ba mbo, ke na keceete dɔtinni kotri kekanne dɔpanni. Ðekó mupaticɔrimu mɔnni, omɔu yi dɔ ke nkɔɔnnɛ otɔu ke fiinko o yemme, keyɛ dɔheɛ kó meborime yi tú omɔumaa kɔmmɛ, omɔũkoo ɔmeɛte me nyi tú otɔũ kou.

Đitanfõtri 22

Oniti ba we, fɔ̃ tɛhɛikembite a tɛ̃nke yi dɔ̃ kɛwɛ̃tɛ kɛ nsenni ɲacyɛɛ; tiɖawanti yi kpa a nne dɔ̃ nke yetoo kɛmɔ̃tɛ a kperɛ kɛpɛtɛ itye nyii bo nte kaa na kɛnye dɛɛ ci nɛ dɛɛ yici; dɛmɔ̃ũ mɛmmɛ dɛɛ bo nte kaa naa ɲoniti keyɛ a fɛi yɛkɛkɛ tũ ndo nke ntee nyɛtɔbɛ dɛdɛbyɛkɛ. Oniti, kaa mɛ nyi cote bɛ ɔ̃ yi ndaa too titɔuti.

Đitanfõtri 23

1. Ba we, a do nke mmọke mutummu na pimmu, ke waa na dọmu ke mpī ke de daa naati; omou tu nyi do nke nkpa mutummu.

2. Bεε pĩ mmutĩmmu mamumaa ke bekuute ma, be tĩnfeinti do nke mmamu.

3. Wee cēnke pīmmu mamu, o dɔ nke cu o kōnyonku; keyē dɛe bo nteme koo na ke nfou ne o cyēēte kɔbe ke ba naari.

4. Ba we, kaa qo a bo namu kewēnnene betōmpitibe tōbe ke qi hānne yentōntire ke ηmē ndinuu kefeete qimaa.

Đitanfõtri 24

Oniti ba we, a dɔ nke nii cutɛ mutɔmmu kehompe kekɔte tikweiti; a yi dɔ nke nii mpi mutɔmmu kukpetinku tɛhomputɛ bɛ mɛ mbaa keetɛ a diiti.

Đitanfõtri 25

1. Oniti ba we, a dɔ nke nfou ke dɛ wenni kaa kɔntii nnaati, fɛ ne ɲa cyɛɛte kɔbe; a ne bo na kaa fommu ɲmenni kaa yimɔke a yommaa a yi mɔke tiyaati, a yi mɔke a dɔudɛ, kaa me mmɔ ɲa ba na ketaa ɲamaa. Wee mɔnte mutɔmmu, wee mɔ, kuhɔuku, okupoku yoo okudɔu, opokɔti yoo oɔakɔti, ticite dekewe, wee cenbo mesemme myɛke be yi dɔ nkɔ yoo demyɛke koo nfɛuri.

2. Ti do nke do kanye tisaponyɔti ne tibi kpei mesaaibi imɔu: opopɔɔri kpeia, ipocɔutɛbia, ipocɛmbia, ba i, i yi do nkensenni.

Đitanfõtri 26

1. Oniti ba we, a ɔo nkentye, ke na kɛpɛtɛ mɛcii. Omɔɔ yi ɔo nkɛyieeti ke na ketanne o birɛ ɔakɔɔri sampɔu. Ibi imu ɔɛmare yi ɔo nke baa ta ɔɛkɔ ɔakɔɔri. ɔakɔɔribɛ bɛbɛbii bɛɛ myɛɛke mutɔmmu ɔo nkɛpitɛ tipiiti timɔɔ ndi; bɛɛ ko yɛpatɛ kpɛntɛ kpɛnkɛ ke ɔo mbɛɛ ta ɔakɔɔri oɔyɛɛwe bɛmɔu bɛ bo na ketamu ke bɛ cɛnke ɔo.

2. Ðakɔɔri dɔ nketwo ndɛbirɛ itye nke dɛ bɛnke dɛ bo ɩme kenaa ɲoni ti keyɛ oniti ba we, a dɔ nke nkpeni ti mufommu myɛkɛ. Ðakɔɔri dɔ nkɛdɔ kɛ bɛnitibɛ kee bɛtɔbɛ tɩmu kɛ bonkune bɛyɛmmɛ kekwaɔ mbɛtɔbɛ mɛsɛmmɛ, kɛ iboti imɔɩ kutenku yandɩ ndɔ itɔbɛ, kɛ initiboti kutenku yandɩ kɔ dɩtinni dɩdyɛri dii mɛ ɲari kɛ dɔ kɛpau nyɛkparɛ kɛ dii na kɛ yɛpau nke kutenku narke tipiiti timɔɩ.

3. Ibi yembε bεε qɔke qo nkenyɛ weti weti bebi qo nkerεε iitye ne i qo nkebebi muutɔmmú.

Đitanfõtri 27

1. Oniti ba we, be ɔɔ ɔa bantɛnɛ a ko kuboti kó meborime; a ɔo nkebaa: nte ɔifɔnni, nte ɔikũtri me ndomme. A ɔo mbeɛ ɔaatwoɔ meɛii kaa munkɛɛ metwo mbetɔbe ke kutenku nnaati keɔimɔũ ɔipɛte mesaa.

2. Be tú oniti centine ɔo sɔu; obaribenti me nyi yari ohauti. Oniti tú mpĩnne mu o mu nyo nne.

Ditanfɔtri 28

Ɖipatri ɔidyɛɛri ɔii ntú ba we, o ɔo nkeyetoo mu ke bɔkebɔke ba mbo kupiku maku; ke memme ɔɔke ti ba na keɛte mesaa.

Ditanfɔtri 29

1. Oniti ba we, kaa poo ɔaboti yoo ɔitinni a bo ɔii myɛɛke a nyɛ kaa poo ɔamaa ndi.

2. Omɔũ yi ɔo nkeɔɔ otɔu o yi ɔɔ ke beɛ wee ɔɔɔɛ omɔmmwɔɔ, keyɛ oniti ne oniti ɔme ke ti ɔo nkenvari ke wɛte keɔe titɔbe.

3. Fɔ wee yi ɔɔ mekɔmmɛ a bo ntũ seiɔme kutenku yandú kó ɔipatri ɔidyɛɛri me nyɛ nde ndomme.

Ditanfɔtri 30

Ɖipatri ɔi myɛɛke, tinaanti mati yibo ke ndonne ɔihe i mari, ditĩnni mari yoo oniti ɔɔ o tisenkri, kennau kewãa ɔwãa, ke faari faari ke hati bɔkebɔke. Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yandu.
